

figurerend speelgoedhondje op wieltes. Aangelijnd – dat wel, de machtsverhouding blijft dezelfde – maar monddood. Die invalshoek laat weinig ruimte voor het bevragen van de sociale rol en de verantwoordelijkheid van de toeschouwer. Bij Perceval is die niet zozeer getuige van zijn eigen hypocriete omgangsvormen, maar eerder van de zoektocht van de protagonist. Het toneelbeeld van de voorstelling bekrachtigt die afspraak met de zaal. Afgezien van de onophoudelijk dwarrelende kunstsneeuw op de Bühne, kijkt het publiek voortdurend in de richting van de imposante speakers. Acteur Thomas Thieme is onafscheidelijk van zijn microfoon. Zijn woordenstroom wordt versterkt de zaal in geslingerd. De toeschouwer is niet meer via een Sganarellefiguur medeplichtig aan het verhaal, maar krijgt de rol van passieve luisteraar toebedeeld.

Molière versus Shakespeare

Om Percevals *MOLIÈRE* op waarde te kunnen schatten, moet de schrijver Molière worden vergeten. De voorstelling verwijst wel naar thema's en personages uit zijn oeuvre, maar een zekere essentie ontbreekt. Perceval sluit zich niet aan bij een bestaande opvoeringstraditie van Molière, noch zet hij zich er tegen af. Hij doet iets anders. Dat kan hij ook, omdat de Molièrere traditie in Noord-Europa quasi verwaarloosbaar is. Als er al een geest van een dode toneelschrijver rondwaart in *MOLIÈRE*, dan is het die van Shakespeare.

Duitsland, Nederland en Vlaanderen hebben meer affiniteit met Shakespeare dan met Molière. In het Theater Instituut Nederland zijn tegenover elke Molièrebron ruim drie Shakespearebronnen te vinden. In het Vlaams Theaterinstituut is die verhouding zelfs één op vijf. De wereld van de Fransman Molière en die van de Brit Shakespeare zijn dan ook uitersten. Ook al speelden de hoogtijdagen van Shakespeare (1564-1616) zich slechts een halve eeuw vóór die van Molière af, cultureel was de afstand tussen Calais en Dover destijds enorm. Was Molière schatplichtig aan de Franse farcetraditie, de Italiaanse *commedia dell'arte* en het classicisme, dan stonden Shakespeare en het Elizabethaanse theater vrijwel los van deze ontwikkelingen op het Europese vasteland. Op eigen voorwaarden

OM PERCEVALS MOLIÈRE OP WAARDE TE KUNNEN SCHATTEN, MOET DE SCHRIJVER MOLIÈRE WORDEN VERGETEN. DE VOORSTELLING VERWIJST WEL NAAR THEMA'S EN PERSONAGES UIT ZIJN OEUVERE, MAAR EEN ZEKERE ESSENTIE ONTBREEKT. PERCEVAL SLUIT ZICH NIET AAN BIJ EEN BESTAANDE OPVOERINGSTRADITIE VAN MOLIÈRE, NOCH ZET HIJ ZICH ER TEGEN AF. HIJ DOET IETS ANDERS.

heeft Shakespeare de autonomie en de psychologie van het dramatisch karakter in een stroomversnelling gebracht. Hamlet, Koning Lear, Othello, Macbeth: deze personages zijn het absolute middelpunt van het drama. Met hun wispelturigheden en gewetensconflicten lijken ze van vlees en bloed. Hun conflicten zijn inwendig, naar binnen gericht. In vergelijking daarmee zijn de figuren van Molière conceptueel en *larger than life*.

De 'hij'-figuur in *MOLIÈRE* heeft veel weg van Shakespeares Richard de Derde. Thomas Thieme leidt het publiek door de krochten van de individuele ziel: elke keuze die 'hij' maakt, is tekenend voor zijn karakter. Aan het slot van de voorstelling portretteert Thieme de vrek: een brallende oude man met een incontinentieluier, een vat vol opgekropte darmgassen, een orakelende composthoop waar niemand nog naar luistert. Zijn ondergang heeft hij over zichzelf uitgeroepen. Bij Molière is de vrek een eeuwig en onveranderlijk personage: waarom hij een gierigaard is geworden, is niet van belang. In de bewerking van Luk Perceval daarentegen is de vrek het resultaat van een reeks decepties, innerlijke twijfels en noodlottige keuzes. Gedurende de voorstelling geeft Thieme steeds nieuwe definities van de liefde. 'Ohne Liebe hat der Mann seine Lebenszeit verdöst.' (*Zonder liefde heeft de man zijn leven verslapen*.) In een lange eindmonoloog herhaalt Thieme keer op keer het halve zinnetje 'Lieve ist...', tot uiteindelijk de totale uitputting volgt. Ondanks zijn tirannieke geweld en ondanks het feit dat hij weinig meer is dan een hoopje ellende, ijvert hij nog steeds voor persoonlijke verlossing. Net zoals Richard de Derde, die zelfs wanneer hij volledig in de hoek gedreven is blijft zoeken naar een uitweg.

Voor wie het werk van Luk Perceval volgt, is het zonde dat *MOLIÈRE* vooralsnog alleen te zien was in Salzburg, Berlijn en Amsterdam.

De voorstelling is onmiskenbaar verankerd in Percevals regie-oeuvre. Zo wordt voortdurend *TEN OORLOG* in herinnering geroepen, de inmiddels legendarische, negen uur durende Shakespearemarathon van Perceval en Tom Lanoye. Sterker nog: *MOLIÈRE* kan gezien worden als een direct vervolg erop. In de tekst is er zelfs een onverbloemde verwijzing. Van de vele liefdesdefinities die de revue passeren, is de opmerkelijkste misschien wel: 'Lieve ist nachm Rosenkrieg, das Scheiße ein der Verdammten' (*Liefde is na de Rozenoorlog het verdemde 'neen' van de vervloekten*). Het is de Engelse Rozenoorlog (1455-1485) die de rode draad vormt in *TEN OORLOG*. In *MOLIÈRE* is de 'hij'-figuur de vervloekte die neen zegt tegen het *comme il faut* van de maatschappij. Dit 'neen' blijkt een roep in de woestijn, het braakland van een door oorlog vernietigde wereld, waarin de mens ontworteld en stuurloos rondloopt. Vervloekt is ook Richard de Derde, die aan het eind van *TEN OORLOG* als 'Risjaar Modderfokker den Derde' net zomin vaste grond onder de voeten heeft en zich even hard blijft verzetten tegen het noodlot. 'A horse!', roept Risjaar. 'Mijn fokking kroon voor maar één paard.' 'De liefde', roept de 'hij' uit *MOLIÈRE*. 'Mijn ziel en zaligheid voor de liefde.' ©

BRONNEN

- Herzel Roger W., *The Original Casting of Molière's Plays*, UMI Research Press, 1981
- Janssen Hein, 'Molière is voor mij een dodendans', *de Volkskrant*, 4 juni 2008
- Lanoye Tom & Perceval Luk, *Ten Oorlog*, Prometheus, Amsterdam, 1999
- Molière, *Don Juan of de Stenen Gast* (vert. Hans W. Bakx), International Theatre Bookshop / Haagse Comedie, 1986
- Perceval Luk, *Molière, oder die Wut der Sehnsuchtigen*, www.lukperceval.info
- www.vti.be
- Zaimoglu Feridun, Senkel Günter & Perceval Luk, *MOLIÈRE*, onuitgegeven script van de Schaubühne am Lehniner Platz, versie 7 december 2007